

Kriminalprævention som begreb

Begreber, oversigt og analyse

Maj 2008

1. Indledning

Sagsbehandler: CHV

Formålet med dette notat er at give forslag til definition af de grundliggende begreber i Det Kriminalpræventive Råds arbejde, kriminalprævention, forebyggelse og tryghed, som det er præsenteret i Rådets Strategiplan.

En af udfordringerne ved definition af det kriminalpræventive arbejde er at bestemme dette arbejdsområde og dets grænseflader til andre områder/sektorer i samfundet.

Skal forebyggelse af kriminalitet f.eks. udelukkende rette sig mod metoder, der direkte er rettet imod at reducere/stoppe den kriminelle handling eller undladelse, eller skal den også være rettet imod mere brede perspektiver som indirekte påvirker folks livskvalitet som f.eks. tryghed og frygt for kriminalitet?

Til dette spørgsmål kan der svares ja, da rådet i sin strategiplan har besluttet at arbejde ud fra en bred tilgang til forebyggelsesbegrebet,¹ suppleret med tryghedsfremmende indsatser. Rådets mission er at forebygge kriminalitet og skabe et tryggere samfund og er rettet mod at skabe et trygt liv uden kriminalitet.²

På denne baggrund har Det Kriminalpræventive Råd udarbejdet prioriteringer fra 2008 på 4 overordnede fokusområder, som rådets arbejde skal rette sig imod:³

- At nedbringe antallet af flergangsofre

¹ DKR Strategiplan 2007.

² DKR Strategiplan 2007.

³ Prioriteringsnotat.

- At nedbringe antallet af "de kriminelle unge"
- At fastholde de gode resultater af indsatser rettet mod den brede befolkning
- At fastholde det høje tryghedsniveau i befolkningen

Metodeenheden har taget udgangspunkt i EU-kommissionens definition af kriminalprævention:⁴

"Kriminalitetsforebyggelse omfatter enhver foranstaltning, der har til formål at nedbringe eller på anden vis bidrage til at nedbringe kriminaliteten og frygten for kriminalitet, både kvantitativt og kvalitativt, enten gennem direkte at forebygge kriminelle aktiviteter eller gennem politikker og tiltag, der skal mindske mulighederne for kriminalitet og årsagerne til kriminalitet. Dette indebærer en indsats fra regering, kompetente myndigheder, strafferetlige myndigheder, lokale myndigheder og særorganisationer, som er oprettet i Europa, den private og den frivillige sektor, forskere samt offentligheden, støttet af medierne."

En svensk professor, Jerzy Sarnecky, har ligeledes en bred definition af kriminalitetsforebyggelse:

"Kriminalitetsforebyggelse er tiltag/initiativer og tilgange som mindsker sandsynligheden for at en kriminel handling begås og/eller reducerer skadevirkningerne (inklusive frygt) af denne handling."⁵

2. Teoretisk og metodisk udgangspunkt

Begreber er værktøj i vores arbejde, og derfor har metodeenheden valgt at definere de grundlæggende begreber. Begrebernes kompleksitet kan beskrives som følger:

"Begreber kan man sammenligne med værktøj. De er redskaber for vores orientering, hjælper os med at få greb om verden, på en gang håndfast og med fingerspidsfornemmelse. Begreber er aldrig neutrale beskrivelser af verden. Hvad deres betydningsindhold og -omfang kan være, er væsentlig for hvad kulturkampen drejer sig om. Begreber har en historisk tidskerne, de kan ikke løsnes fra den historie, hvori de er blevet skabt, men de kan heller ikke reduceres til den. De

⁴ EU-kommissionen d. 12/3 2004, også beskrevet af EUCPN.

⁵ Jerzy Sarnecki: Kundskapsbaserad brottsprevention, september 2004, side 10.

benævner ikke blot det der er, men er også udkast til, hvad der kunne være".⁶

Side 3

Metodeenheden har valgt at tage et samfundsvidenskabeligt udgangspunkt, der inddrager det psykologiske, sociologiske og kriminologiske perspektiv, som har den samme fælles grundlæggende forståelse af videnskab, forskning, teori og metode.

Derudover er det valgt at tage udgangspunkt i et menneskesyn der hviler på den antagelse, at mennesket udvikler sig i samspil med omgivelserne og er et socialt væsen.

Metode defineres ud fra dette som en intervention/indsats, der iværksættes på baggrund af teoretiske forståelsesrammer om virkeligheden.

En teoretisk forståelsesramme er en antagelse, et billede, en forestilling om, hvordan virkeligheden hænger sammen. Teorier og teoretiske konstruktioner er ikke statiske men i konstant udvikling.⁷

3. Forståelsesramme for de grundlæggende begreber

DKR.s mission om at "forebygge kriminalitet og skabe et tryggere samfund", giver anledning til og behov for at få defineret begreberne forebyggelse, kriminalitet og tryghed.

Til brug herfor har metodeenheden udviklet en overordnet model for at anskueliggøre kompleksiteten, dynamikken og den sammenhæng, der er mellem begreberne.

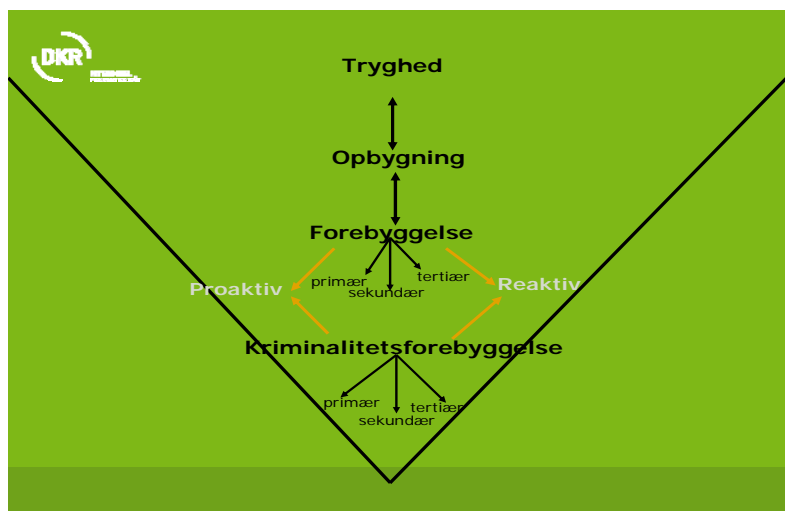
Det er tale om en model, hvor helhedstankegangen er i fokus, og hvor det er muligt at se på den indbyrdes sammenhæng og dynamik, der må være mellem begreberne. I modellen kan der arbejdes både horisontalt og vertikalt, hvilket øger muligheden for en målrettet indsats. Modellen er anvendelig som baggrund for vurdering af metoder, men den beskriver ikke de enkelte metoder.

Modellen som ses nedenfor har form af en tragt og anskueliggør de forskellige begrebers indbyrdes relation og placering. Derfor denne tragtform der går fra den snævre kriminalitetsforebyggende indsats til den meget brede og opbyggende indsats.

Modellen skal ses som en forståelsesramme for den samlede kriminalpræventive og tryghedsfremmende indsats og er ment som et hjælpeværktøj til at få præciseret en indsats/metodes grundlæggende udgangspunkt, og dermed gøre indsatsen mere klar og målrettet samt lette en eventuel evaluering af indsatsen/metoden.

⁶ Social Kritik nr. 112, december 2007.

⁷ Samfundsvidenskabelig metodebog.

4. Definition af begreberne

I det følgende bliver modellens begreber kriminalitetsforebyggelse, forebyggelse, opbygning og tryghed defineret:

Kriminalitetsforebyggelse

Kriminalitetsforebyggelse er placeret nederst i modellen (trekanten) da indsatsen er rettet imod at forebygge egentlige kriminelle hændelser og undladelser (som det er defineret via lovgivningen i det pågældende samfund).

Kriminalitetsforebyggelse defineres som følger:

***At forebygge kriminalitet er en opgave, som indebærer at man fokuserer på kriminelle hændelser og undladelser, og hvordan de reduceres.
Ved kriminalitet forstås handlinger og undladelser, der er brud på den gældende lovgivning, hvor der er mulighed for at idømme en straf.***

Kriminalitetsforebyggende indsatser er rettet imod at undgå at en kriminel hændelse/problem opstår.

Indsatserne kan være såvel proaktive som reaktive. Den reaktive indsats sættes ind, når lovbruddet har fundet sted, og er politiets, retsvæsnets og kriminalforsorgens opgave. Den proaktive indsats sker før lovbruddet med henblik på at dette ikke finder sted.

Forebyggelsesbegrebet kan også deles op i primære, sekundære og tertiære indsatser. Jerzy Sarnecki⁸ definerer disse indsatser således: "Primær kriminalitetsforebyggelse omfatter generelle initiativer imod kriminalitet. Sekundær kriminalitetsforebyggelse henvender sig til risikopersoner, aktiviteter, miljøer m.v. Tertiær kriminalitetsforebyggelse er rettet mod at hindre eller/og stoppe kriminaliteten i at udvikle sig yderligere".

Et eksempel på kriminalitetsforebyggelse er Stop-indbrud hjemmesiden. Her er målsætningen alene at forebygge kriminalitet – her indbrud - ved at give anvisninger på, hvad den enkelte kan gøre ved sin bolig eller i nærmiljøet for at nedbringe risikoen for indbrud. De enkelte metoder er decideret møntet på at undgå indbrud, fx skalsikring, tyverialarmer, tv-overvågning, nabo hjælp, operation mærkning mv.

Forebyggelse

Forebyggelse er placeret på næste niveau i den overordnede model. Der er tale om en mere bred indsats i forhold til den mere specifikke kriminalitetsforebyggende indsats. Begrebet kan også her deles op i primær, sekundær og tertiære indsatser.

Forebyggelse defineres som følger:

Forebyggende virksomhed er generelt rettet mod at hindre en uønsket tilstand, hændelse eller et problem.

Som ved kriminalitetsforebyggelse foretager man ved forebyggelse oftest en årsagsanalyse og afdækning af ressourcer og problemer og iværksætter herudfra forebyggende indsatser. Risikofaktoranalyse kan også være en væsentlig del af den forebyggende virksomhed. Derved adskiller den forebyggende virksomhed sig fra den kriminalitetsforebyggende virksomhed ved at den ikke er defineret ud fra kriminalitet men godt kan have en kriminalpræventiv effekt.

Desuden kan indsatserne være såvel proaktive som reaktive.

Som eksempel på en forebyggende indsats kan nævnes undervisningsmaterialet "Alle de andre gør det", baseret på resultater af Ringstedforsøget. Materialet er tilegnet alle elever på 6. klassetrin, der er derfor tale om en bred/generel forebyggelse. Formålet er at bevidstgøre eleverne om, hvilken indvirkning sociale overdrivelser har på deres adfærd.

Opbygning

Opbygning defineres som følger:

⁸ Jerzy Sarnecki: Kundskabsbaserad brottsprevention, september 2004, side 14. citatet er oversat fra svensk.

At skabe gode, trygge og udviklende vilkår for alle i samfundet⁹.

Side 6

Den meget brede definition betegner de initiativer, der iværksættes for at styrke samfundet og individet i dets vilkår. Det kan både være politiske, forvaltningsmæssige og private tiltag – og foregå på nationale, lokale eller andre niveauer. Sådanne initiativer tager udgangspunkt i ønsker om at udvikle bestemte områder af samfundslivet. Det kan være områder inden for fx kultur og fritid, undervisning, by-, bolig- og erhvervsudvikling.

Bestræbelser inden for disse og andre områder kan have indvirkning på fx kriminalitet. Man kan sige, at indvirkningen er en sidegevinst. Alligevel ville det være forkert, at begrunde disse initiativer ud fra et kriminalitetsforebyggende perspektiv alene, da initiativerne bedst begrundes ud fra deres almene nytte.

Et eksempel på en opbyggende indsats er kvarterløft. Her ønskes et kvarter "løftet" helt generelt, hvilket omfatter indsatser på mange områder fx trafik, kultur, socialt liv, bygningsrenovering, bedre byrum, erhvervsliv og arbejdspladser, økologi mv. Sådanne indsatser har vist sig som en sidegevinst at medføre mindre kriminalitet fx mindre hærværk samt større tryghed blandt beboerne i de kvarterløftede områder.

Tryghed

Rådets strategiske mål nr. 4 er at fastholde det høje tryghedsniveau i befolkningen. I strategiplanen nævnes desuden, at ordet "tryghed" anvendes i bred betydning nærmest som trivsel.

Begrebet tryghed er ikke entydigt men er komplekst og dynamisk. Det er knyttet til den enkeltes - subjektets – oplevelse. Tryghed angiver da følelsen af tryghed eller mangel derpå hos enkeltindivider eller grupper.

Tryghed defineres som følger:

"Tryghed er en følelse af tillid til omverdenen og sin egen væren i i forhold til omgivelserne" ¹⁰

"Tryghed er en følelse af tillid som kommer af opfattelsen af, at der ikke foreligger nogen trussel. Man kan således opleve "falsk tryghed", hvis man ikke vover at se de trusler i øjnene, som faktisk findes" ¹¹

⁹ Det Kriminalitetsforebyggende Råd i Norge: SLT-perm 2004, side 13.

¹⁰ Metodeenhedens definition.

¹¹ Katzenelson 2001 Psykologisk Leksikon.

“Tryghed er en følelse af, at man kan magte de risici, der er i tilværelsen”¹²

Efter disse definitioner er tryghed således på den ene side en tilstand, hvor man føler sig fri for fare og bekymringer og på den anden side en følelse af tillid, hvor man kan stole på nogen eller noget, og hvor man har mulighed for at udvikle sig.

Ved brug af begrebet bør der endvidere skelnes mellem bekymring på samfundets vegne og personlig tryghed eller utryghed. De to aspekter er naturligvis ikke uafhængige af hinanden. Men der bør skelnes, eftersom man godt kan være bekymret for kriminaliteten i samfundet uden at føle sig personligt utryg og omvendt. Der er langt flere, der vil være bekymret for noget end personligt utrygge. Dette skyldes bl.a., at bekymring også er et udtryk for ansvarlighed og borgersind.¹³

I denne stærkt sammensatte opfattelse af tryghed viser det sig desuden, at mange faktorer gør sig gældende i forhold til, om man oplever tryghed/utryghed i en bestemt sammenhæng, f.eks. køn, alder, tid på døgnet og stedet, hvor man bor.

I kriminalpolitiske sammenhænge og indenfor politiet bruges begrebet “objektiv tryghed” ofte. Med “objektiv tryghed” menes fravær af udsathed for forbrydelser som f.eks. vold og trusler om vold¹⁴. Politiet anvender desuden betegnelsen “objektiv tryghed” til at måle den statistiske sandsynlighed for at bliver offer for en forbrydelse, hvad man også kunne kalde den “faktiske kriminalitetstrussel”. At “den faktiske kriminalitetsrisiko” er høj i et område betyder nødvendigvis ikke, at den oplevede tryghed også er det, da den som nævnt er knyttet til subjektets egen oplevelse.

Der gives ikke i denne sammenhæng eksempler på et tryghedsfremmende projekt da begrebet tryghed er et overordnet begreb der griber ind i alle de øvrige begreber (opbygning, forebyggelse og kriminalitetsforebyggelse). Ifølge strategiplanen kan rådet ikke indgå i projekter der skaber utryghed, men skal indgå i projekter der fremmer trygheden, hvilket gælder på alle niveauer i tragten.

På nedenstående model kan man se de fire grundbegreber opstillet. Opbygning betegner således de brede indsats, der generelt handler om at forbedre vilkårene både på et samfundsmæssigt og et individuelt plan. Forebyggelse favner ligeledes bredt, men modsat opbygning er der her fokus på at undgå at et problem opstår eller forværres. Kriminalitetsfore-

¹² Lars Rand Jensen jf. det engelske begreb certainty. 2008.

¹³ Huset Mandag Morgen og Trygfonden 2004.

¹⁴ Balvig, Flemming: Risikoungdom 1999:207.

byggelse er rettet mod at forebygge specifikke kriminelle hændelser opstår eller gentager sig, og når vi beskæftiger os med tryghed handler det om, at styrke individets/grupperes oplevelse af tryghed.

Side 8

Model II

5. Begrebernes betydning for rådets virksomhed

Ifølge strategiplanen 2007 er rådet en projektorganisation. Derfor er det vigtigt, at de projekter der udvælges, prioriteres og arbejdes med er inden for denne forståelsesramme.

Anvendelsen af modellen giver også mulighed for at skabe tydelighed i rådets arbejde og mulighed for et fælles udgangspunkt i det kriminalpræventive og tryghedsfremmende arbejde.

Det er dog vigtigt at være opmærksom på at modellen er en overordnet model og i den endelige afgørelse af f.eks. projektansøgninger vil der også ofte ligge såvel strategiske, politiske, ressourcemæssige som metode-mæssige overvejelser til grund for afgørelsen om hvorvidt der kan gives støtte til et projekt eller ej.

Modellen er ligeledes en forståelsesramme for det samlede kriminalpræventive arbejde, som samtlige indsatser kan forstås ud fra, lige fra de specifikke kriminalpræventive indsatser til de mere brede tryghedsfremmende indsatser. Modellen kan bruges/ses som en tragt, fra det snævre til det brede, eller som en pyramide (hvis den vendes om) fra det brede trygheds- opbyggende fundament til det mere specifikke og snævre.

Modellen kan derudover bruges til at kvalificere vores professionelle rådgivning og sparring udadtil.

Bilag 1

Side 9

Litteraturliste over anvendt materiale til *begrebsafklaringen*

Adam Crawford: "Crime Prevention & Community Safety." 1998
Professor i Kriminologi ved Leeds Universitet

Flemming Balvig: " Er forebyggelse risikabel."
Artikel i ungdomsforskning 2006
Professor i Kriminologi ved Københavns Universitet

Christian Borch: "Kriminalitet og magt". 2004

Britta Kyvsgaard, Annika Snare: Forebyggelsens Veje og vildveje.
Kriminalistisk Institut. 1990

Brå: hjemmeside om tryghed

Kråd: "Samordning af lokale kriminalitetsforebyggende tiltag"

"Kriminalitetsforebyggelse i praksis". Peter Hage

Thomas Jordan: "Tryggare og mänskkeligare" Göteborg.

Boye Katzenelson: definition af tryghed i nyt psykologisk leksikon.
Professor i psykologi ved Århus Universitet

EU – kommissionen: Kriminalitetsforebyggelse i den europæiske union. 2004

Socialministeriet: Ressourcebaseret udvikling af lokale områder
2006.

*Jerzy Sarnecki: " Kunskapsbaserad brottsprevention. Teoretiske
utgangspunkter for brottsforebyggande arbete i Stockholm stad".*
2004.
Professor i Kriminologi ved Stockholms universitet.

Konferencerapport " At forebygga brott og rädsla". 2006

*Tryghedsfonden: Tryghedsrapport 2004. Temanummer om tryg-
hed. Mandag Morgen. (10 forskellige forskere og fagpersoner).*